

BAKA L. PATRIK

A mindenség variánsai

Kontrafaktumok

1 Hugh EVERETT III., *The Many-Worlds Interpretation of Quantum Mechanics – The Theory of the Universal Wave Function*, A teljes szöveget lásd: <http://www.pbs.org/wgbh/nova/manyworlds/pdf/dissertation.pdf>
Hozzáférés: 2014. február 7.

2 John GRIBBIN, *A multiverzum nyomában*, Akkord Kiadó, Budapest, 2010, 336.

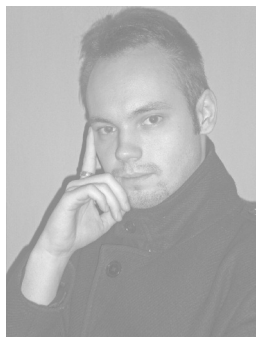
3 Minden olyan esemény, amelynek legalább két lehetséges kimenetele van; a kifejezés Gavriel D. Rosenfeld nevéhez kötődik.

4 A divergáló pontok egy szűkebb kategóriája, amelyre azon események

„Mi lett volna, ha?” Egy olyan kérdés, amely ott bujkál mindannyiunk mindennapjaiban. A legtöbbször persze negatív események kapcsán jut eszünkbe egy kívánt másik alternatíva lehetősége, a legapróbtól a legsúlyosabbig. Hiszen „ha tegnap este felkapcsoltam volna a lámpát, nem estem volna el; ha beszereltettem volna a riasztót, talán nem sikerül kirabolniuk; hogyha egy perccel később indultam volna útnak, nem karamboloztam volna, és nem halt volna meg senki”, de ha mondjuk Paulus tábornok nem fogadta volna meg a Führer parancsát, és kitört volna Sztálingrád alatt az oroszok gyűrűjéből, úgy könnyen lehet, ez a szöveg most németül íródna... ha íródna egyáltalán. Mielőtt azonban a megkezdett gondolatmenetet folytatnánk, s ezzel egyetemben rátérnénk a bemutatni kívánt opus szűkebb témáira, szeretnénk bővebben szót ejteni a szövegnyitó kérdés tudományos háttéréről, és ennek számos aspektusáról.

A sokvilág-elméletet, melyet parafrázálva úgy foglalhatnánk össze, hogy egy multiverzumban – ami számos, párhuzamosan létező, egymástól független univerzumból áll (melyek egyike a mi univerzumunk) – együtt jelenik meg a kvantummechanika által megengedett összes lehetőség,¹ Hugh Everett, amerikai fizikus tette közzé 1956-ban. Az elmélet szerint tehát a párhuzamos világok itt lüktetnek a szomszédságunkban – ahogy Gribbin fogalmaz: „A valóságnak nagyon sok, különböző változata létezik, amelyek valahogy »egymás szomszédságában« fekszenek, mint egy könyv lapjai”² – s mindazon események, melyeknek több lehetséges kimenetele van – kvázi az összes esemény – ezek valamelyikében meg is valósulnak. A mindennapjaink minden egyes másodpercében ott húzódó alternatívák révén ilyenformán újabb és újabb párhuzamos világok alakulnak, egy lényegében végtelen számú párhuzamos univerzumból álló multiverzumot hozva létre. A sokvilág-elmélet alaptétele ugyanis az, hogy valahányszor a világegyetem egy kvantummechanikai döntéshelyzetbe, úgynevezett divergáló,³ vagy neuralgikus ponthoz⁴ jut, mindannyiszor megduplázódik. Az Everett-féle tézis így támasztja alá a lehetséges valóságok – más szóval kontrafaktumok – létezését.

Ez már a harmadik bekezdés, a bemutatni kívánt kötet, s vele az irodalom mégis csak most csatlakozik, ez utóbbinak igen flexibilis befogadói horizontja ugyanis jól feldolgozhatóvá teszi az Everet elméletet. „Létezik [ugyanis] egy szövegcsoport, amelynek legfontosabb jellemzője éppen az, hogy a fentiekhez hasonló kérdéseknek

ered a nyomába, mindezt azonban nem öncélú módon teszi, hanem a jelen jobb megértésének szándékától vezérelve. Bár a fogalom már több mint fél évszázados múltra tekinthet vissza, a spekulatív fikcióknak nevezett szövegek csak nemrégiben kerültek egyes tudományterületek (irodalomtudomány, történettudomány) érdeklődési terébe, azt is bizonyítva ezzel, hogy a gyermetegnek tűnő kérdések – mint amilyen a »Mi lett volna, ha?« – akár a tudományos gondolkodást inspiráló új alternatívákat is nyithatnak. [Az itt boncolt] kötet a spekulatív fikció és az irodalom kapcsolatát járja körül”.⁵ A műfaj tehát már jócskán nem gyerekcipőben jár, s a szerzők sokasága mennyi jelentős történelmi neuralgikus pontot választott már arra, hogy annak mentén egy egészen más világot teremtsen kötetének hasábjain.

A *Kontrafaktumok* épp ezekre a szövegekre összpontosít, s mivel az opus szerkesztői és szerzői egyaránt egyetemi oktatók, sőt a kötet maga ugyancsak egy egyetem gondozásában jelent meg, úgy eloszathatóan látszik az a félelem, miszerint a kelet-európai felsőoktatás menthetetlenül ortodoxnak volna aposztrofálható a nyugati félgömb egyetemi szférájának nyitottságához képest. A *Kontrafaktumok*, mint tudományos munka témája, az alternatív történelem – másként allohistorizmus – ugyanis, peremműfajként nem az elitirodalom kánonjából érkezik, de épphogy az annak sokszor ellentétes pólusaként aposztrofált populáris irodalom felől, ezzel is jelezve azt, hogy a posztmodern egyenlősítő, az elit és popkultúra határait elmosni kívánó törekvései, úgy látszik, a mi régióinkban is eredményeket értek el.

Az eredmények persze nem jelentenek végeredményt. A folyamat még mindig zajlik, s bár határátkelőhelyek már nyíltak, a hátárok még mindig állnak, hazai, de világviszonylatban is. Minderre talán jó példa a világ legkiemelkedőbb műveinek járó Irodalmi Nobel-díj, hisz ennek száztizenkét éves története alatt még egyszer sem került értékelésre tisztán a peremműfajok kategóriájába sorolt szöveg. Ezek legnagyobbjai saját kánonukon belül nyerték el méltó elismeréseiket, a sci-fi kötetek a Hugo- és Nebula-, a fantasyk pedig a World Fantasy-díjakat.

Kétségtelen azonban, hogy az interkanonikus pozícióban álló művek, tehát azok, melyek keretei túlmutatnak egy-egy zsáner határain, voltak azok, melyek az emlegetett határnyitásból leginkább kivették a részüket. Innen nézve beszédes példa lehet Umberto Eco 1980-as keltezésű regénye, *A rózsza neve*, amelyben a krimi ismérvei is érvényre jutnak, s mely a korlátlanul mély metaforikus szintek mellett az egyszerű metonimikus szinten is élvezhető olvasmány marad.

Kelet-Európában mindazonáltal tény, hogy a közoktatási intézményekben, alap- és középszinten csak az elitirodalom szövegei vannak jelen. Ez, a mi közegünknel nyitottabb országokban persze már nem érvényes, hisz ahol *A Gyűrűk Ura* vagy a *Harry Potter*-sorozat kötetei ajánlott olvasmányokként szerepelnek, ott a peremműfajok száműzöttségéről beszélni valóban fölösleges. Nálunk persze ez a változás még mindig várat magára, hiszen nemhogy a peremműfajok, de sok

tartoznak, amelyek lehetséges kimenetelei az egész világ sorsára hatással vannak, mint amilyen az, hogy ki nyerte meg a II. világháborút; a kifejezés H. Nagy Péter nevéhez fűződik.

5 KESERŰ József – H. NAGY Péter (szerk.), *Kontrafaktumok. Spekulatív fikció és irodalom*, Monographiae Comaromienses 2., Selye János Egyetem Tanárképző Kara, Komárom, 2011., hátlap – A szövegben alább fellelhető oldalszámok erre a kiadásra vonatkoznak.

esetben még a kortárs irodalom oktatásával, és a neki szánt kellő téradással is gondok akadnak. A magunk részéről mindazonáltal úgy hisszük, hogy már Cholnoky és Szerb Antal műveinek is elég volna elnyerniük méltán kiérdemelt helyüket ahhoz, hogy a mi iskoláink is elinduljanak a már sokszor emlegetett határelmosás dicséretes útján.

Amint az a fentebb idézett hátlapszövegben is olvasható, a spekulatív fikció iránt az irodalomtudomány és a történettudomány egyaránt érdeklődni kezdett. Úgy véljük, nem haszontalan bemutatnunk eme érdeklődés kialakulásának néhány részletét.

Az, hogy az irodalomtudomány figyelme a korábban legalább másodosztályúnak bélyegzett populáris irodalomra, azaz a peremműfajokra, s ezek egyikeként az alternatív történelemre irányuljon, a posztmodern megjelenése és irodalomszemlélete nélkül elképzelhetetlen lett volna. Ha konkrét kapcsolódási pontokat kívánunk megnevezni a múlt variálhatóságával operáló alternatív történelem és a posztmodern között, úgy ez utóbbinak a történelemhez fűződő játékosan ironikus viszonya emelhető ki, mely innét szemlélve hangsúlyozottan jut érvényre az alternatív történelem meséiben. Az allohisto-

Jazz, 2010

rizmus ezen felül úgy mossa össze a valóság és a fikcionalitás határait, mint teszi ezt a posztmodern a kultúrák határaival, s ez utóbbinak a mássághoz és az elnyomottakhoz fűződő viszonya, s a cél, hogy ezeket megszólaltassa, éppúgy rokonítható az alternatív történelem hagyományoktól merőben eltérő műtszemléletével, hiszen nem az egy, szent és megrendíthetetlen igazság leírására törekszik, hanem rámutat, milyen véletlenek sorozata is maga a történelem.

Ha kronológiai kapcsolódási pontokat kívánunk találni, sincs nehéz dolgunk, hisz az alternatív történelmi regény reneszánszáért felelős kötet, *Az ember a Fellegvárban* – Philip K. Dicktől – 1962-ben jelent meg, mely dátum a posztmodernnel fémjelezhető érába, pontosabban annak kezdeti fázisába esik.

A modernséget túllépve, kvázi a posztmodern spektrumába vágva Nietzsche állapította meg, hogy a világ nem objektíven hozzáférhető létező, hanem mindig az értelmezésekre van utalva. A Kontrafaktumok által elemzett műfaj egyik kiemelkedő magyar teljesítménye (mely a kötetben bár nem említődik), Trenka Csaba Gábor *Egyenlítői Magyar Afrika* c. szövege is remek példa erre. Trenka világában a náci nyerik meg a világháborút, kiknek propagandája előszeretettel operál a képsorral, melyen Hitler a szovjetek gulágyait látva elsírja magát. Ezen a ponton gondoljunk csak arra, ahogy nálunk épp a kommunisták voltak azok, akik fél évszázadon át villogtak azzal, hogy ők törték el a holokausztért felelős náci birodalom gerincét. A különbség, mondhatnánk, csak az, hogy melyik totalitárius rendszer győz, s melyik tünteti el alattvalói szeme elől saját rémtetteit, meghamisítottá, hiányossá és alternatívvá téve ezzel a történelmet.

A világra nyitott horizont mindig más és más, sohasem fog be mindent, nem lát mindent és sokszor nem is kíván látni mindent. Értelmezési vonulata pedig számtalan esetben saját érdekei mentén épül, mint történt ez az Egyenlítői Magyar Afrikában is. Ha pedig már szóba került a Trenka-mű, megjegyeznénk, hogy az Egyenlítői Magyar Afrika hihetetlenül sokoldalú történelmi, metonimikus burkán túl szimbolikája, a mi univerzumunkhoz kötődő párhuzamai, világirodalmi reflexiói és humánussága révén nem is csak a magyar allostorikus regény, de véleményünk szerint egyszersmind a magyar regény kiemelkedő alkotása is, mely sajnos mindmáig nem kapta meg a neki kiérdemelten járó figyelmet.

Ami a téma kapcsán ugyancsak jelentőséggel bír, az a Kontrafaktumokban is elemzett, s a már általunk is említett Dick-regény konstrukciója. Ennek univerzumában a szövetségesek éppúgy elveszítették a háborút, a világon pedig a császári Japán és a Harmadik Birodalom osztozkodnak. A kötet egyes számai, karakterei menthetetlenül bele-beleütköznek egy, a szöveg világán belüli regénybe, a *Nehezen vonszolja magát a sáskába*, mely épp arról szól, hogy mi lett volna, ha a szövetségesek győznek. A Dick-kötet hőseinek ez éppolyan elképzelhetetlen, mint amilyen a mi horizontunkból az, hogy a mindennapokat a náci párt alakítaná. S ez az igazi elbi-

6 Andrew ROBERTS (szerk.), *Mi lett volna, ha...? [fejezetek a meg nem történt világtörténelemből]*, Corvina, Budapest, 2006.

zonytalanító csavar, hisz honnét tudhatnánk ezek után, melyik világ is a valóságos... már ha az valamelyik is... Vagy esetleg egymás mellett az összes? (Vö. 35–36.)

A *Kontrafaktumok* hátlapján az irodalomtudományon túlmenően azonban a történettudomány érdeklődéséről is szó esik. Ez persze már jóval ingoványosabb talaj, hiszen megannyi történész véli úgy, hogy a „Mi lett volna, ha?” kérdésnek nincs helye a történettudományban, hiszen az szigorúan visszakereshető források mentén építi fel világunk tényszerű történetét. A kérdés totális kizárása a történettudományból, vagy annak oktatásából azonban jelentős károkkal járna. Hiszen mennyi gondolattól és emóciótól zárja el a történelemtanár a hallgatóságát, ha nem gondoltatja velük végig a múlt valamely más variánsát, annak részleteit? És itt nem csak a náci, vagy vörös terror lehetséges továbbélésére lehet gondolni, de az amerikai polgárháború kapcsán ott a rabszolgaság kérdése, vagy a rómaiaknál a gladiátorjátékok révén tökélyre vitt embertelenség esete. Ahhoz, hogy a diákok megértsék a múlt borzalmait, nem elég lezárt fejezetként tekinteniük rájuk, hiszen így idővel elhomályosulhatna a súlyuk. Ám ha a jelenben próbáljuk elhelyezni a múltnak eme töredékeit, nos, úgy azok itt élnek tovább velünk, hogy figyelmeztessenek minket.

A történettudomány érdeklődését igazolhatja azonban az Andrew Roberts történész által szerkesztett *Mi lett volna, ha...? [fejezetek a meg nem történt világtörténelemből]*⁶ c. munka, melyre a *Kontrafaktumok* második tanulmányának szerzője, H. Nagy Péter is kitér. „[A kötetben] 12 történész [...] megírja a »meg nem történt világtörténelem« egy-egy fejezetét (pl. mi lett volna, ha a »puskaporos összeesküvés« sikerül, ha az angolok győznek az amerikai függetlenségi háborúban, ha Napóleon győz Oroszországban, ha Lenint megöli a merénylő a Finn pályaudvaron, ha a japánok nem támadják meg Pearl Harbort, ha az IRA megöli Margaret Thatchert? stb. stb.). Mindez azt bizonyítja, hogy mivel a történelemben nincsenek előre kijelölt utak, az efféle kérdezésmód nem tekinthető illegitimnek.” (33.) Az a tény, hogy a fenti kötet szerzői mind jelentős történészek (Anne Somerset, Antonia Fraser, Jonh Adamson, Robert Cowley, stb.), s hogy az alternatív történelem talán legjelesebb kutatója, és eszköztárának fejlesztője, Gavriel D. Rosenfeld maga is „a connecticuti Fairfield jezsuita magánegyetem történész-professzora, aki [...] primer kutatási területének a 20. századi Németországot nevezi meg, különös tekintettel a Harmadik Birodalom és a Holokauszt történetére” (13.), azt látszik alátámasztani, hogy a történettudomány érdeklődésére vonatkozó állításaink igazolhatók.

Mindezekon túlmenően ugyancsak gyümölcsöző lehet megvizsgálni a két tudományterület, tehát az irodalom- és történettudomány határán létrejött műfaj, a történelmi regény és az allohistorikus művek kapcsolatát is, hisz ennek eredményeként egy nem várt hierarchikus viszonyt kapunk.

Magyarul, tudományos szinten elsőként Lukács György foglalkozott a történelmi regénnyel. Nála a műfaj ideálja határozottan a Walter Scott-i szöveg, melynek cselekménye valós történelmi éraban játszódik, a história alappilléreit megtörtént események adják, az író pedig ezek bemutatása révén festi meg a kor társadalomképét, illetve a társadalom egyes elemeinek – álljanak bár a hierarchia azonos, vagy épp eltérő fokán – konfrontációit.

Jól látható tehát, hogy már csak a Lukács György-féle interpretációban is egyfajta történelmi hitelesség az, ami kvázi számonkérítik a történelmi regényeken. Persze ha tisztán az irodalom horizontjából tekintünk ezekre a textusokra, a valósághoz képest megejtett eltérések a szöveg minőségét nem roncsojják; nem teszik azt hiteltelenebbé, hisz Kafka szövegét se dobjuk félre, mondván, hazugság, mert egy ember nem képes bogárrá változni! Az irodalom fikció, a fikció azonban, mint azt jól tudjuk, nem azonos a hazugsággal! (Vö. 8.) Ebből kiindulva a peremműfajok korábbi kirekesztettsége még kevésbé marad indokolható.

Lukács és a történelmi regények szerzői jó párán műveiket mély kutatásaikra és alapos munkájukra hivatkozva reklámozzák, tehát a történelmi eseményekhez hű textusokként. Ez persze védhetetlen, nincs ugyanis az a lexikon vagy annales, amely minden részletet feljegyzett volna, s olykor amit feljegyeztek, sem biztos, hogy éppen úgy történt. Mindezek következményeként a történelmi regény az alternatív történelmi műfaj tulajdonképpeni szubzsánerévé avanszálódik, hisz az ilyen históriák a történelem alakulásának egy lehetséges változatát adják.

A történelmi regények szerzői ilyenformán stabil neuralgikus pontok felhasználásával építik fel műveiket, hisz amennyiben szövegük ragaszkodik bizonyos történelmi tényekhez – mint pl. uralkodási idő, merénylet, házasságkötés – és konkrét dátumokhoz, úgy ezeknél a pontoknál találkozik a mi világunk, és a kötet által ábrázolt világ. A történet mondhatnánk ugyanahhoz a fő szálhoz tér vissza, csak más és más kitérőkkel jut el az egyébként elmozdíthatatlan, a mi világunkban ugyancsak megtörtént eseményekhez.

A *Kontrafaktumok* előszava, melyet a kötet egyik szerkesztője, Keserű József követett el, nagyban felkelti az érdeklődést a kezünkben tartott opus iránt, hisz a spekulációkat a filozófia és az irodalomtudomány irányából ugyancsak boncasztalra helyezi, majd sorra veszi a kötet egyes fejezeteit, pont annyit árulva el belőlük, hogy az olvasó rögtön az aktuálisan elemzett blokkhoz akarjon lapozni.

A monográfia első, *Spekulatív fikció – Alternatív történelem c.* fejezete Hegedűs Orsolya munkája. A szerző elébe megy a műfajra vonatkozó mindennemű kérdéseknek, és nem csak az alternatív történelem számos meghatározását tárja elénk, de kialakulásának történetét is. A tanulmányíró bár elismeri, hogy az allohistorizmus reneszánsza Dick nevéhez köthető, dolgozatának azonban az is célja, hogy sorra vegye mindazon szövegeket, amelyek a bűvös 1962-es dátum előtt keletkeztek, s kapcsolatba hozhatók a műfajjal. Így kerül-

nek szóba a zsáner előhírnökeiként Homérosz spekulációi a görög-perzsa háborúk híres maratoni ütközete kapcsán éppúgy, mint Titus Livius gigantikus Róma-története, az *Ab urbe condita* (A város alapításától – B.L.P.), melyben a szerző határozottan azt állítja, hogyha Nagy Sándor nem keletre, de Róma felé vezet világhódító hadjáratát, úgy az ifjú makedón király még az általunk ismertnél is ifjabbban fejezte volna be pályafutását (Vö. 15.). Gavriel D. Rosenfeld munkáit használva katalizátorként szó esik a zsáner expanziójáról is, túllépve az irodalmi kereteken, hisz az Everett-elmélettel operáló filmek éppúgy szóba kerülnek. Számos világirodalmi példa is bemutatásra jut, ezek részletesebb elemzése azonban már a kötet második fejezetére hárul. A Hegedűs-tanulmány egy magyar allohistorikus opus, *Ezüst Félhold Blues* elemzésével zár, Gáspár András tollából. Gáspár egy geológiai töréspontot választ, melynek köszönhetően az Oszmán Birodalom egyes gátjait gördíti félre. Ki-ki döntse el, hogy megmosolyogtató, vagy épp elgondolkodtató-e az a feltevés, hogy ha Napóleon pár centivel magasabbra nőtt volna, úgy épp annyival hordozott volna kevesebb komplexust magában, hogy a császári cím helyett megelégedett volna a konzuli tiszttel.

A második, *A képzelet nagymesterei – Dicktől Robinsonig* c. fejezetet a *Kontrafaktumok* másik szerkesztője, H. Nagy Péter jegyzi. A szerző ugyancsak az allohistorizmus létjogosultságával nyitja munkáját. A tanulmány az alternatív történeti narratívák megjelenését vizsgálja ismert sci-fi szerzők (Dick, Lem, Bear, Gibson, Sterling, Slonczewski, Jeschke és Robinson) műveiben. A dolgozathoz kiviláglik a populáris irodalom e két zsánerének közeli rokonsága és megannyi összefűződése. Mint azt megtudjuk, Gibson és Sterling, *A gépezet* c. művükben technikai törést választanak, hisz náluk Charles Babbage, angol matematikus nem csak a gőzhajtású számítógép tervezetéig jut, de létre is hozza masináját, minek folytán a brit korona gőzhengere végigsöpörhet nem is csak Európán, de az egész világon. Az átalakított múlt nagymesterének mondhatjuk Kim Stanley Robinsont is, hiszen az eddig bemutatottak közül talán az ő vállalkozása, *A rizs és a só évei* a legimpozánsabb, hatszáz év történetét írja át. Robinson a középkori pestis révén egyenesen kivieszi az európai embert és annak világlátását az emberiség sorsának alakulásából, s mindent áthelyez a közelebbi s a távolabbi keletre és kultúrába. Az allohistorizmus sci-fivel történő vegyítéséből azonban egészen más távlatok nyílnak. Ilyen az alternatív evolúció jelensége, Joan Slonczewski *Génszimfónia* c. művében, de Stanislaw Lem klasszikusa, az *Éden* is jelentős tapasztalatokkal szolgál: az idegenség nem antropomorf megjelenítésének korlátaival.

Barcsi Tamás, *Spekulációk a szabadságról – Negatív utópiák* c. munkája a sci-fihez kötődő rokonságon túllépve a disztópiákat is az alternatív történelem kapcsolatrendszerébe ágyazza. A tanulmány Zamjatin, Orwell, Huxley, Bradbury, Burgess, Merle, Atwood és Houellebecq negatív utópiáira összpontosít. E világok, vagy párhuzamos univerzumok megismerése közben az embernek végig ott zakatol a fejében a felismerés, hogy igen-igen, reggeltől napestig sorolhatnánk világunk hibáit, a rendszerünk hibáit, korholhatnánk demokráciánkat, mégis, látva az elnyomás e különféle formáit, arra jutunk, hogy mindez sokkal rosszabb is lehetne. Az elnyomás szónak a Barcsi-tanulmány által különféle árnyalatait ismerjük meg, ez ugyanis ideálisan szép köntösben is tetszeleghet. A tudományalapú boldogság és a tökéletesen megtervezett boldogság világai azonban, ha együtt járnak az egyéniség elmosásával, s a szabadság korlátozásával, bármikor lehetnek oly romlottak, mint Orwell totális terror uralta világa. Az itt boncolt művek lehetőségét biztosítanak arra is, hogy a számunkra értelemszerűen előre haladó technológia jelenségével, azaz a fejlődéssel ellentétben a leépüléssel, a civilizáció összeomlásával is megismerkedhessünk. De persze a tudósaink által előrevetített jövő is járhat az ember

bukásával, amennyiben az elgépiesedés útjára lép. Itt persze már azzal a kérdéssel szembesülünk, hogy meddig ember is az ember?

Sánta Szilárd *SF-variációk – A jelen mintázatai* c. munkája jelenti a kötet negyedik blokkját, melyben ismét a tudományos-fantasztikum kiemelkedő művei kerülnek a vizsgálatok középpontjába, s velük két újabb kapcsolódó műfaj, a cyberpunk és a new weird fiction. Az előbbi Neal Stephenson és William Gibson opusai képviselik, amelyekben „[a] nyelvi közvetítettség kérdése [...] olyan érzékenységgel vetődik fel, hogy az messze meghaladja a gyakran egyszerűséggel és sablonossággal vádolt science fiction művek többségének poétikai összetettségét.” (9.) A blokk második felében a szerző China Miéville munkáit elemzi, aki a new weird fiction tulajdonképpeni megteremtője, s nagymestere is egyben. Miéville kötetei akár műfajközi hidak kavalkádjaként is felfoghatók, hiszen azon túlmenően, hogy egyszerre operálnak a klasszikus peremműfajok, azaz a vámpírregény, a horror, a fantasy s a sci-fi műfaji kódjaival, filozófiai szövegeket is megidéznek, ezekre is reflektálnak. S hogy alátámasszuk az esetleg felmerült kérdést, hogy hol is csatlakoznak eme műfajok az alternatív történelemhez, a *Kontrafaktumok* 86. oldaláról emelünk át egy szövegrészt, egy William Gibsonnal elkövetett interjúból: „Az utolsó három regényem (a Híd-trilógia) az elképzelt jövő helyett az 'alternatív jelenről' szól. A science fiction valójában mindig arról a korról szól, amelyben születik, noha az emberek többsége ezt nem veszi tudomásul.”⁷ (Sánta Szilárd fordítása).

A monográfia záró fejezete, a *Vámpirikus spekulációk – Á la Anscombe* c. szöveg Benyovszky Krisztián munkája. Első pillantásra bár úgy tűnhet, hogy a korábbi egyértelmű kapcsolódásokkal ellentétben a Roderick Anscombe alkotta *Drakula László titkos élete* c. regény elemzése van a legtávolabb az alternatív történelemtől, ha azonban jobban odafigyelünk, mindez megkérdőjeleződik. E vámpírregény saját műfajának teljes átírására törekszik, s mindennek, illetve központi karakterének életútja s ténykedése révén a vámpírmitológia ki- és alakulástörténetének egy alternatív változatát adja.

Kétségtelen, a *Kontrafaktumok* nemcsak felkelti az érdeklődést az alternatív történelem, azaz a spekulatív fikció világai és lehetőségei iránt, de ezek legjobbjainak mélyreható hermeneutikáját is elvégzi. A könyv végén található bibliográfia ugyancsak nagy segítség lehet azok számára, akik a műfaj iránt érdeklődnek, de azoknak is tökéletes útmutatóul szolgál, akik a monográfia elolvasása után – érthetően módon – még mindig kételkednének a peremműfajok emancipációjának jogosságában és szükségszerűségében.

Gyümölcsöző töprengést kívánunk!

7 Neil ESTERBROOK,
*Alternate presents:
The Ambivalent
Historicism of
Pattern Recognition,
Science Fiction
Studies, Volume
33., November
2006., 485.*

